

POLSKIE  
TRADYCJE  
EZOTERYCZNE  
1890-1939

EDYCJA SPECJALNA SERII  
ŚWIATŁO I CIEMNOŚĆ

POLSKIE  
TRADYCJE  
EZOTERYCZNE  
1890–1939



IDEE  
PRZEWODNIE

*Tom V*

*pod redakcją*

*Mariusza Dobkowskiego i Tadeusza Cegielskiego*

WYDAWNICTWO  
UNIwersytetu GDAŃSKIEGO  
WYDAWNICTWA  
UNIwersytetu WARSZAWSKIEGO  
GDAŃSK–WARSZAWA 2020

Recenzenci  
dr hab. Artur Jocz, prof. UAM  
dr hab. Anna Kargol, prof. KAAFM

Projekt okładki i stron tytułowych  
Andrzej Taranek

Na okładce ilustracja  
François Béroalde de Verville, *Songe de Poliphile* (1600 r.)

Redakcja serii  
Monika Rzczycka

Redakcja merytoryczna, korekta oraz indeks nazwisk  
Anna Pisarek

Skład i łamanie  
PRACOWNIA



LABORATORIUM  
NIEDOGMATYCZNEJ  
DUCHOWOŚCI



NARODOWY PROGRAM  
ROZWOJU HUMANISTYKI



TOŁKIE  
STUDIUM  
HISTORII  
MYŚLI  
POLSKIEJ

Badania sfinansowane w ramach „Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki” w latach 2016–2019: „Kultura polska wobec zachodniej filozofii ezoterycznej w latach 1890–1939” (0186/NPRH4/H2b/83/2016). Publikacja sfinansowana przez Rektora Uniwersytetu Warszawskiego w ramach programu „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza” oraz ze środków Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Gdańskiego.

© Copyright by Uniwersytet Gdański  
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego  
© Copyright by Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego

ISBN 978-83-8206-141-3 (WUG)  
ISBN 978-83-235-4718-1 (WUW)

## SPIS RZECZY

- Mariusz Dobkowski, Tadeusz Cegielski  
Próba „zaczarowania świata na nowo” a idee przewodnie  
polskiego ezoteryzmu lat 1890–1939 . . . . . 9

### WYZNACZNIKI TOŻSAMOŚCI

- Monika Rzeczycka, Urszula Patocka-Sigłowy  
TAJEMNICA. Przedwojenny ezoteryzm między  
tajemnicą a ujawnieniem . . . . . 31

- Izabela Trzecińska  
DUCHOWOŚĆ. Teozoficzne koncepcje i praktyki  
rozwoju duchowego w kulturze polskiej  
od początku XX wieku do 1939 roku . . . . . 54

- Rafał T. Prinke  
NAUKOWOŚĆ. Pretensje do naukowości w dyskursie  
polskich astrologów okresu międzywojennego . . . . 79

- Diana Oboleńska  
WYOBRAŹNIA. Mickiewicz kontra Słowacki  
a antropozofia polska w latach 1904–1939 . . . . . 100

- Karolina Maria Hess  
SEKS. Cieleśność, płćć, seksualność w ujęciu  
ezoteryków polskich . . . . . 119

- Zbigniew Łagosz  
SATANIZM. Satanistyczne idee i wątki  
w dwudziestoleciu międzywojennym . . . . . 147

Józef Szymeczek  
BRATERSTWO. Związek braterski ludzkości  
w koncepcjach Towarzystwa Teozoficznego  
u schyłku XIX i w pierwszej połowie XX wieku . . . 162

Tadeusz Cegielski  
PACYFIZM. Idea pokoju i braterstwa według  
Wielkiej Łoży Narodowej Polski  
(Zarys problematyki) . . . . . 177

Agata Świerzowska  
ZDROWIE. Dieta jarska jako podstawa dobrostanu ciała  
i ducha w ujęciu polskich ezoteryków schyłku  
XIX i pierwszej połowy XX wieku . . . . . 210

Anna Mikołajko  
NADZIEJA. Spirytyzm jako przyszłość kultury  
w literackich wizjach przełomu XIX i XX wieku . . . 241

#### WOBEC TRADYCJI

Przemysław Sieradzan  
ANTYCHRYSZTIANIZM. Krytyka chrześcijaństwa  
w polskiej literaturze inspirowanej  
ezoteryzmem (1890–1939) . . . . . 265

Mariusz Dobkowski  
GNOSTYCYZM. Recepcja gnostycyzmu i manicheizmu  
w polskich publikacjach z lat 1890–1939 ze szczególnym  
uwzględnieniem literatury ezoterycznej . . . . . 279

#### KONTEKSTY KULTURY

Irena Fijałkowska-Janiak  
MASON. Wizerunek wolnomularza w polskiej literaturze  
lat 1890–1939 . . . . . 311

---

Zofia Krasnopolska-Wesner	
CIAŁO. Temat ciała w twórczości polskich artystów inspirowanych ezoteryzmem z początku XX wieku (Dunikowski, Biegas) . . . . .	341
Milena Soporowska	
FOTOGRAFIA. Rejestrując niewidzialne. Dokumentacja fotograficzna i jej związki ze spirytyzmem w drugiej połowie XIX i pierwszej połowie XX wieku na przykładzie badań Juliana Ochorowicza . . . . .	359
Urszula Patocka-Sigłowy, Monika Rzeczycka	
SENSACJA. Wątki ezoteryczne w „Expressie Wieczornym Ilustrowanym” (1923–1939) . . . . .	376
Katarzyna Rosiak	
ANTYMASONIZM. Idea antymasonizmu w polskich publikacjach z lat 1890–1939 . . . . .	394
<i>Polish Esoteric Traditions 1890–1939, vol. 5:</i>	
<i>The Guiding Ideas</i> . . . . .	423
Bibliografia . . . . .	428
Spis ilustracji . . . . .	466
Indeks osób . . . . .	472
O autorach . . . . .	491